

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, старшого дослідника Пономарьової Тетяни Ігорівни на дисертацію Бібікової Маргарити Олександрівни «Процесуальне керівництво як форма прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Оцінка актуальності обраної теми дослідження.

Появі в сучасному кримінальному процесуальному праві України інституту процесуального керівництва як форми прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування передувало окреслення його перспектив ще в Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні 2008 року, у якій засвідчено необхідність розширення змісту прокурорського нагляду під час досудового розслідування, згідно з яким прокурор оцінює та спрямовує перебіг розслідування. Згодом цю перспективу було реалізовано з прийняттям 13 квітня 2012 року КПК України. Водночас законодавчі зміни, а також їх швидкість, а інколи й хаотичність, пов'язана серед іншого з воєнним станом, стає причиною виникнення проблем реалізації правових положень, що регламентують повноваження прокурора в кримінальному провадженні. Підтвердженням цього є правозастосовна практика останніх років, яка демонструє динамічне тлумачення цих норм, подеколи непослідовне й таке, що зазнає критики з боку науковців та учасників кримінального провадження.

Сучасні підходи до розуміння ролі прокурора в кримінальному провадженні свідчать про наявність нагальних проблем, що стосуються регламентації функцій, які на нього покладені Конституцією України. Між задекларованими функціями та їх тлумаченням у науковому середовищі, а також фактичним станом їх реалізації виник значний розрив, причини якого зумовлені стрімким реформуванням органів прокуратури з метою забезпечення відповідності їхнього статусу європейським стандартам; розбіжностями у формулюванні функцій у нормативно-правових актах, пошуками у визначенні місця прокурора в змагальному кримінальному процесі, неоднозначною інтерпретацією функції прокурора в частині організації досудового розслідування тощо. Серед актуальних питань, які досі не мають належного наукового вирішення, можна виокремити такі: безпосередню участь прокурора в процесі доказування; діяльність процесуального керівника щодо спрямування, визначення потрібного вектору кримінальної процесуальної діяльності на стадії досудового розслідування, процесуальну форму доручення; прогалини щодо визначення випадків, у яких прокурор вправі самотійно скласти обвинувальний акт; нечіткість процедури процесуального керівництва за закриттям кримінального провадження тощо. Необхідність законодавчого вдосконалення процесуальних норм, які регламентують повноваження прокурора як процесуального керівника досудовим розслідуванням, поділяють

52,9 % опитаних у межах проведеного дисертанткою анкетування практичних працівників.

Поруч з цим, актуальність теми дисертаційної роботи також підтверджується тим, що дослідження виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019). Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021; Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки (постанова загальних зборів НАПрН України від 26 березня 2021 року № 12-21). Робота узгоджується з Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2021 року (постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 року № 942); Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454) та виконана відповідно до Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради НАВС від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

У світлі наведеного у опонента є всі підстави відмітити, що обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною та має значення для підвищення ефективності кримінального провадження.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Маргарита Олександрівна Бібікова у дисертаційному дослідженні проілюструвала високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти, прокурорську та судову практику, коректно дискутувати з іншими науковцями, обґрунтовано відстоювати власну наукову позицію, узагальнювати науково та практично значущі висновки.

Викладені в роботі наукові положення та висновки є аргументованими, обґрунтованими та переконливими. Про достатній рівень достовірності проведеного дослідження значною мірою свідчить опрацювання здобувачкою істотного обсягу літературних джерел: робота містить список із 293 використаних наукових, нормативних та правозастосовних джерел. Вагомість роботи підсилює емпірична база, на яку спирається дисертантка. Зокрема, *емпіричну базу дослідження* становлять рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України та постанови Верховного Суду; ухвали й вирoki національних судів, зокрема ті, які розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень; рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів; результати вивчення матеріалів 137 кримінальних проваджень; узагальнені результати анкетування 102 детективів/слідчих/дізнавачів, адвокатів, прокурорів, суддів м. Києва, Житомирської, Дніпропетровської, Черкаської та Хмельницької областей; офіційні статистичні

й аналітичні дані, опубліковані на сайтах Офісу Генерального прокурора та судової влади України. До того ж під час підготовки дисертаційного дослідження Маргаритою Олександрівною використано практичний досвід роботи в органах прокуратури (стор. 25-26).

Достовірність, повноту та об'єктивність отриманих результатів забезпечило й релевантне використання дисертанткою загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема в основу дослідження покладено діалектичний метод пізнання. За допомогою історико-правового методу проаналізовано історичні аналоги функцій та повноважень осіб, які здійснюють прокурорську діяльність у сучасних умовах, а також відслідковано етапи становлення та розвитку процесуального керівництва як форми прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування (підрозділ 1.1). Порівняльно-правовий метод використано під час зіставлення міжнародного кримінального процесуального законодавства (Болгарія, Боснія та Герцеговина, Естонія, Італія, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Франція) і положень українського законодавства (підрозділи 1.2, 2.1, 3.2, 3.3). Формально-юридичний метод дав змогу дослідити положення кримінального процесуального законодавства щодо регламентації інституту процесуального керівництва досудовим розслідуванням (розділи 1–3). Метод системного аналізу законодавства сприяв виявленню процесуальних прогалин (розділи 2, 3). Логіко-нормативний метод застосовано для формулювання та обґрунтування змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства в частині здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням (розділи 2, 3). За допомогою соціологічного методу з'ясовано погляди практичних працівників щодо проблем дисертаційного дослідження (розділи 1–3). З метою обґрунтування певних тверджень кількісними даними використано статистичний метод (підрозділи 2.1, 3.2, 3.3) (стор. 24-25).

Цілісне застосування зазначених методів дало можливість авторці здійснити повне, об'єктивне і всебічне наукове дослідження процесуального керівництва як форми прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування. Відтак, можна стверджувати про те, що наукові положення і висновки, сформульовані в дисертації, є належним чином обґрунтованими, достовірними та спрямованими на удосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Оцінка новизни представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень та рівня виконання поставленого наукового завдання.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація М. О. Бібікової є системною науковою працею, в якій аналізується низка концептуальних та важливих для теорії та практики питань, пов'язаних із процесуальним керівництвом як форми прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування.

Слід зазначити, що у межах монографічних робіт останніх років на рівні дисертаційного дослідження на висвітленні змісту кримінальної процесуальної діяльності прокурора під час досудового розслідування увагу зосереджено в роботі Д. Г. Іллящука «Кримінальна процесуальна діяльність прокурора у

забезпеченні прав особи на стадії досудового розслідування» (2024). Аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів у формі процесуального керівництва проаналізовано в дисертаційних дослідженнях Р. І. Балити «Реалізація повноважень прокурором при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій» (2021), С. О. Кахновець «Угляд прокурора у кримінальному провадженні» (2021), М. В. Тишина «Забезпечення прокурором допустимості фактичних даних, зібраних за результатами проведення слідчих (розшукових) дій» (2024), А. В. Ткача («Процесуальна діяльність прокурора у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру» (2021). Утім комплексного дослідження проблематики процесуального керівництва як форми прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, з огляду на специфіку воєнного стану, а також останні зміни до законодавства в частині регламентації повноважень прокурора, у доктрині досі немає.

До найважливіших положень, що містять наукову новизну, слід віднести такі:

– аргументовано позицію щодо встановлення обов'язку для сторони обвинувачення отримання згоди потерпілого під час досудового розслідування з приводу можливості застосування до підозрюваного заходів виховного характеру. У зв'язку з цим сформульовано пропозиції про внесення доповнень до відповідних статей КПК України;

– виокремлено форми участі прокурора під час вирішення питання про початок досудового розслідування: 1) отримання повідомлення від слідчого, дізнавача керівником органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, визначені в ч. 5 ст. 214 КПК України (ч. 6 ст. 214); 2) реалізація передбачених законом повноважень починати досудове розслідування за наявності підстав (п. 1 ч. 2 ст. 36, ч. 1, 4, 7 ст. 214 КПК України); 3) реалізація повноважень відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України;

– обґрунтовано підхід, відповідно до якого невід'ємною складовою процесуального керівництва є спрямування перебігу кримінального провадження під час досудового розслідування. Основним процесуальним інструментом визначення напряму розслідування є передбачені ст. 36 КПК України повноваження прокурора щодо надання доручень і вказівок на всіх етапах досудового розслідування;

– доведено (ураховуючи зарубіжний досвід) необхідність дозволити прокурору без обмеження в часі після внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР самостійно проводити досудове розслідування або окремі процесуальні дії, що буде сприяти своєчасному встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення, уникненню безповоротної втрати важливих доказів і, зрештою, дасть змогу визначитися з правильною кваліфікацією зареєстрованого правопорушення, як наслідок – підслідністю кримінального провадження (стор. 26-27).

Удосконалено: алгоритм дій прокурора-процесуального керівника після реалізації положень ч. 6 ст. 214 КПК України на початковому етапі досудового розслідування; підхід, відповідно до якого самостійність слідчого (що

стосується спрямування досудового розслідування) не є абсолютною; пропозиції науковців щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині належної нормативного визначення предмету доказування у провадженні на підставі угод.

Набуло подальшого розвитку: вирішення спірних питань законодавчого забезпечення та правозастосовної практики в частині дотримання розумних строків на етапі персоніфікації кримінального переслідування; виокремлення недоліків нормативної регламентації повноважень прокурора щодо особистого складення обвинувального акту; правові підходи стосовно відображення в обвинувальному акті відомостей, передбачених у п. 5 ч. 2 ст. 291 КПК України; уявлення про історичні аналоги функцій та повноважень осіб, які здійснюють прокурорську діяльність в сучасних умовах, а також становлення інституту процесуального керівництва досудовим розслідуванням; визначення процесуальних питань, які залишились поза увагою законодавця щодо: співвідношення функцій процесуального керівництва досудовим розслідуванням та нагляду за додержанням законів у діяльності правоохоронних органів; розуміння змісту конституційної функції прокурора, що полягає в організації досудового розслідування; класифікація форм участі прокурора щодо збирання доказів.

Результати і положення дисертації, які виносяться на захист відповідають всім вимогам положення на здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають високий ступінь наукової новизни.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків досліджень дисертаційної роботи Маргарити Олександрівни Бібікової не викликають жодних зауважень. Пропозиції щодо доповнення ч. 2 ст. 36 КПК України в частині визначення обставин, за наявності яких виникає необхідність особистого проведення прокурором слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій; ст. 282 КПК України щодо встановлення строку в межах якого прокурор зобов'язаний вчинити дії щодо складення, затвердження, вручення та направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; ст. 497 КПК України в частині встановлення обов'язку прокурора з'ясувати думку потерпілого щодо можливості застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру та інші рекомендації змін до законодавства оформлені належним чином та мають теоретичне і практичне значення. Висновки дисертаційної роботи логічно витікають із отриманих результатів, а рекомендації базуються на висновках дослідження.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Сформульовані і узагальнені в дисертаційному дослідженні положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у: *правозастосовній діяльності* (акт про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в практичну діяльність Житомирської обласної прокуратури від 5 травня 2025 року); *освітньому процесі* – під час підготовки та проведення лекційних, семінарських і практичних занять зі слухачами,

курсантами й студентами, зокрема під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Дізнання» (акт про впровадження результатів дисертації в освітній процес Національної академії внутрішніх справ від 15 травня 2025 року); *науковій діяльності* – під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, пропозицій до проектів і чинних нормативно-правових актів (акт про впровадження результатів дисертації в наукову діяльність Національної академії внутрішніх справ від 15 травня 2025 року) (стор. 28-29).

Оцінка змісту дисертації та її оформлення.

Дисертаційна робота Маргарити Олександрівни Бібікової викладена українською мовою на 237 сторінках. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та положенню про присудження ступеня доктора філософії. Вона структурована і складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, що передбачає огляду літератури, матеріалів і методів дослідження, трьох розділів, що поєднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (293 найменування) та додатків.

Мета дисертаційного дослідження визначена дисертанткою досить лаконічно, чітко і вдало та полягає у: дослідження теоретичних, правових і практичних проблем інституту процесуального керівництва як форми прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування та формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України в частині досліджуваної проблематики. Відповідно до поставленої мети було чітко сформульовано та розкрито завдання дисертаційного дослідження.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми, висвітлюється ступінь її наукової розробленості, формулюються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, визначаються теоретико-методологічні основи й емпірична база, висвітлюється наукова новизна одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення, форми апробації та структура дисертаційної роботи (стор. 20- 30).

У **першому розділі** автор послідовно розкриває генезис законодавчого регулювання та наукового дослідження прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування. Також авторка проводить ґрунтовний та теоретичний аналіз юридичного змісту процесуального керівництва. Заслуговує на увагу висвітлення Маргаритою Олександрівною змісту конституційних функцій прокурора у кримінальному провадженні під час здійснення досудового розслідування. Дисертантка на підставі опрацювання концептуальних питань у цій сфері виокремила найбільш дискусійні та суперечливі, зокрема щодо: співвідношення функцій процесуального керівництва досудовим розслідуванням та нагляду за додержанням законів у діяльності правоохоронних органів; розуміння змісту конституційної функції прокурора, що полягає в організації досудового розслідування. Авторка позитивно оцінила спроби законодавця визначити такого учасника кримінального провадження як керівник органу прокуратури, прокурор вищого рівня та процесуального закріплення за ними організаційних

повноважень. Проте повністю такий підхід не підтримала з огляду на те, що на прокурора вищого рівня, поруч з цим, чинним КПК покладені і наглядові повноваження (ст. ст. 294, 308, 312), що суперечить змісту функції організації досудового розслідування.

Поруч з цим у першому розділі окреслено проблемні питання реалізації процесуальним керівником координуючих, безпосередніх, наглядових повноважень, а також делегованих повноважень слідчого судді в умовах воєнного стану. Кожний вид діяльності має своє змістовне наповнення та специфіку реалізації. В межах заявленої проблематики авторка визначила питання, що потребують подальшої дискусії та вирішення на законодавчому рівні, зокрема мова йде про: нормативне визначення координаційної діяльності прокурора, що має важливе значення у процесі формування доказів під час досудового розслідування; особисте проведення прокурором слідчих (розшукових) дій; удосконалення реалізації прокурором наглядової діяльності, яка повинна зводитись не тільки до погодження клопотань про надання дозволу на проведення обшуку, огляду житла чи іншого володіння особи, негласних слідчих (розшукових) дій., але і повинна передбачати особисту його участь у судовому розгляді таких клопотань.

У другому розділі здобувачка проаналізувала зміст процесуального керівництва на початковому та подальших етапах досудового розслідування до його завершення. Тут авторка на підставі аналізу ст. 36, 214, 615 КПК України виокремлює три форми участі прокурора під час вирішення питання про початок досудового розслідування: 1) отримання повідомлення від слідчого, дізнавача керівником органу прокуратури про початок досудового розслідування, підставу початку досудового розслідування та інші відомості, визначені ч. 5 ст. 214 КПК України (ч. 6 ст. 214 КПК України); 2) реалізація передбачених законом повноважень починати досудове розслідування за наявності підстав (п. 1 ч. 2 ст. 36, ч. 1, 4, 7 ст. 214 КПК України); 3) реалізація повноважень відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України.

До того ж здобувачкою з'ясовано, що після внесення відомостей про кримінальне правопорушення визначається суб'єктний склад, уповноважений на здійснення конкретного кримінального провадження та розподіл обов'язків між ними, а саме: призначення керівником органу досудового розслідування слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування (керівником органу дізнання – дізнавача), та керівником прокуратури – прокурора–процесуального керівника. Поруч з цим, авторка слушно підкреслює, що законодавець: розділяє особу, яка зобов'язана невідкладно, після отримання відповідної інформації, внести відомості до ЄРДР (слідчий, дізнавач, прокурор), та слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування (визначається керівником органу досудового розслідування); не висуває додаткових вимог до особи, яка зобов'язана внести відомості до ЄРДР, крім перебування на відповідній посаді; не визначає обов'язкової вимоги щодо дотримання правил підслідності при внесенні відомостей до ЄРДР.

У межах даного розділу Маргарита Олександрівна сформулювала позицію, згідно з якою процесуальне керівництво неминуче передбачає обов'язок прокурора спрямовувати перебіг кримінального провадження на

досудовій стадії. Такий вид діяльності охоплює визначення обсягу доказів, що забезпечить надійне, достовірне встановлення всіх обставин, що належать до предмета доказування та необхідні для правильного вирішення справи, безпосередню участь у проведенні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, за наявності певних критеріїв – самостійне проведення розслідування цілком або частково. При цьому основним засобом прокурора щодо визначення напряму розслідування є передбачені п. 4, 5 ст. 36 КПК України повноваження щодо надання доручень і вказівок на всіх етапах досудового розслідування. У зв'язку з цим у межах дослідження увагу зосереджено на деяких дискусійних і проблемних питаннях щодо: співвідношення вказівки та доручення; процесуальної форми доручення прокурора; надання та виконання вказівок і доручень прокурора.

У третьому розділі дисертаційного дослідження М. О. Бібікова розкриває зміст діяльності процесуального керівника на етапі завершення досудового розслідування. Авторка обґрунтовує позицію, що стосовно стадії досудового розслідування терміни «завершення» та «закінчення» є автономними поняттями та мають різне змістове навантаження. Водночас ці категорії є взаємопов'язаними, їх слід розглядати цілісно й неподільно в межах завершального етапу досудового провадження.

Заслуговує на увагу підхід здобувачки до висвітлення процесуальної діяльності прокурора під час вирішення питання про затвердження обвинувального акта й здійснення нагляду за законністю закриття кримінального провадження крізь призму визначених у законодавстві вимог до зазначених процесуальних рішень: щодо суб'єкта, уповноваженого на оформлення (складання, підписання, затвердження) процесуальних рішень; щодо змісту обвинувального акта й рішення про закриття кримінального провадження.

Поруч з цим авторкою виявлено та досліджено проблемні питання, що виникають під час укладення угоди про визнання винуватості: нероз'яснення прокурором вичерпно змісту й наслідків укладення угоди; невідповідність узгодженої сторонами міри покарання вимогам матеріального кримінального закону. Слід погодитись з висновком здобувачки про відсутність належної нормативної регламентації предмета доказування в провадженні на підставі угод. У зв'язку з цим Маргарита Олександрівна послідовно обґрунтовує необхідність визначення обов'язку сторони обвинувачення зібрати достатню кількість доказів, що беззаперечно підтверджують вчинення підозрюваним відповідного кримінального правопорушення, на кшталт положення ч. 2 ст. 505 КПК Республіки Молдова.

Викладене вище є підставою для загальної позитивної оцінки дисертації Маргарити Олександрівни Бібікової на тему «Процесуальне керівництво як форма прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування» як самостійного наукового дослідження актуальної, важливої для науки та практики проблеми.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації офіційним опонентом вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності у повному обсязі, що підтверджується

наступним: у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей дисертаційне дослідження містить посилення на відповідні джерела інформації. Автором дотримано вимоги норм законодавства про авторське право. Таким чином, у рецензованій дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного дисертаційного дослідження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Загалом позитивно оцінюючи рецензовану працю, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні питання, які, на нашу думку, потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час захисту:

1. Маргарита Олександрівна на стор. 66-68 зосередила свою увагу на регламентації функцій прокурора в законодавстві європейських країн (Боснія та Герцеговина, Італія, Латвія, Литва, Молдова, Франція). У підсумку авторка відмітила про різноманіття функцій та повноважень, які реалізує прокурор у сфері кримінального судочинства та зауважила, що інститут процесуального керівництва досудовим розслідуванням в Україні потребує застосування досвіду зарубіжних держав. З огляду на наведене потребує уточнення позиція здобувачки про те, законодавчі підходи яких країн можуть бути реалізовані у національному кримінальному процесуальному законодавстві.

2. У підрозділі 2.1 на стор. 90-100 дисертантка виокремлює та розкриває зміст форм участі прокурора під час вирішення питання про початок досудового розслідування. Якщо перші дві форми, на нашу думку, були детально проаналізовані, враховуючи і як наукові підходи, так і правозастосовчу практику. Проте розгляд останньої форми, що передбачає реалізацію повноважень прокурора відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України, фактично залишилась поза увагою авторки. Тому, на переконання опонента, в дисертаційному дослідженні необхідно було детальніше проаналізувати особливості процесуальної діяльності прокурора під час початку досудового розслідування в умовах воєнного стану.

3. У дисертаційному дослідженні авторка комплексно розглядає діяльність процесуального керівника у процесі доказування під час проведення досудового розслідування, при вирішенні питання про внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, у забезпеченні швидкого, повного й неупередженого досудового розслідування; при вирішенні питань про спрямування досудового розслідування, а також на етапі завершення досудового розслідування. Водночас, на думку опонента наукове дослідження було б більше повним та ґрунтовним та мало б ще більшу практичну цінність, якби авторка розкрила зміст діяльності прокурора-процесуального керівника при обранні, зміні та скасуванні заходів забезпечення кримінального провадження слідчим суддею.

4. На стор. 120 Маргарита Олександрівна резюмує, що основним засобом прокурора при визначенні напряму розслідування є передбачені п. 4, 5 ст. 36 КПК України повноваження щодо надання доручень і вказівок на всіх етапах досудового розслідування. При цьому авторка констатує наявність певних

проблем в цій царині, а саме: нечіткість законодавчого формулювання вимог до процесуальної форми доручення; невиконання чи несвоєчасне виконання наданих прокурором вказівок і доручень слідчому; вдаваність процесуального керівництва при наданні вказівок, що насправді не впливає на якість досудового розслідування тощо. Під час публічного захисту хотілось би дізнатись власне бачення Маргарити Олександрівни щодо шляхів вирішення анонсованої проблематики.

Перелічені зауваження і побажання мають дискусійний характер і, в цілому, не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертації. За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною значущістю одержаних результатів, а також за авторськими публікаціями ця робота є внеском в розвиток вітчизняної науки в галузі кримінального процесу.

ВИСНОВОК

Дисертація на тему «Процесуальне керівництво як форма прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування», що подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 (Право), є завершеним оригінальним дослідженням, що в повній мірі відповідає вимогам, що встановлюються Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями), наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами та доповненнями) і Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор заслуговує на присудження доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а його авторка Маргарита Олександрівна Бібікова заслуговує на присвоєння ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 (Право) за результатами публічного захисту у спеціалізованій вченій раді

Офіційний опонент:

**завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем запобігання кримінальним
правопорушенням Донецького державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, старший дослідник**

Тетяна ПОНОМАРЬОВА